יוסף פאַלווי

פּראָבלעמען פון יידישן לעבן

אין דעם האַלבן יאָרהונדערט פון דער עקזיסטענץ פון דער „קדימה" האָט דאָס פאָלק ישראל אַדורכגעמאַכט די גרעסטע טראַנספאָרמאַציע אין זיין געשיכטע. עס איז אינגאַנצן איבערגעבויט געוואָרן דער צוזאַמענשטעל פון פאָלק, זיין סטרוקטור און זיין געאָגראַפישע פאַרטיילונג; עס איז אויך אינגאַנצן איבערגעאַנדערשט געוואָרן דער צוזאַמענשטעל פון די פּראָבלעמען, וואָס זענען געשטאַנען און שטייען נאָך עד היום פאַר אונדז.

מיט פופציק יאָר צוריק זענען אין דער ערשטער ריי געשטאַנען די פּראָבלעמען פון יידישן יחיד. דאָס פּראָבלעם פון עם ישראל און קיום יידישקייט איז געווען, לכל הפחות אויסערלעך, נישט קריטיש און האָט נישט פאַרשאַפט פאַר דעם רוב יידן קיין באַזונדערע זאָרג.

דאָס הויפּט־פּראָבלעם איז געווען דער קאַמף פאַר יידישער עמאַנציפּאַציע און בירגער־רעכט פאַר דעם יידישן יחיד. אין צאַרישן רוסלאַנד, וווּ עס האָט געוווינט כמעט מער ווי אַ העלפט פון יידישן פאָלק, זענען יידן געווען צווייט־ראַנגיקע בירגער, כמעט ווי רעכטלאָז. אין רומעניע זענען זיי אָפיציעל באַטראַכט געוואָרן ווי אויסלענדער א.אַ.וו. דאָס הויפּט־פּראָגראַם איז געווען דער קאַמף פאַר „גלייכע רעכט".

אַ נישט ווייניק אָנגעווייטאָקטער ענין איז געווען די יידישע אָרעמקייט אין מזרח־אייראָפּע. דאָס פאָלק איז געווען פאַרשפּאַרט אין דער „טשערטאַ אָסעדלאָסטי". די גרויסע שטחים פון גרויס־רוסלאַנד זענען געווען פאַרבאָטן פאַר יידן. דער דראַנג נאָך פּרנסה איז געווען דער אימפּולס, וואָס האָט געטריבן דעם יידן צום אַרויסוואַנדערן און אַזוי אַרום געשאַפן דאָס דריטע פּראָבלעם — די עמיגראַציע.

די עמיגראַציע האָט פאַרקלענערט די יידישע קאָנצענטראַציע אין מזרח־אייראָפּע און האָט געשאַפן נייע קיבוצים, ביחוד אין די ענגליש־רעדנדיקע לענדער: צפון־אַמעריקע, קאַנאַדע, דרום־אַפריקע און אויסטראַליע, ווי אויך אין לאַטיין־אַמעריקע. דער שטראָם איז געגאַנגען פון צענטער צו דער פּעריפעריע.

וואָס שייך דעם יידישן כלל, דעם עם ישראל, איז די לאַגע, לכל הפחות אויפן אויבערפלאַך, געווען זיכער. דאָס רוב פאָלק איז נאָך געווען טראַדיציאָנעל־רעליגיעז געשטימט. עס האָט נאָך עקזיסטירט כמעט ווי איינזיקייט אין שפּראַך. 80 פּראָצענט פון פאָלק האָט גערעדט, אָדער געקענט זיך צוזאַמענרעדן אין יידיש. און אויב אפילו אין באַשטימטע לענדער האָט די אַסימילאַציע פאַרכאַפּט שיכטן פון דער יידישער געזעלשאַפט, זענען דאָס געווען פאַרהעלטנישמעסיק קליינע ישובים. דער רוב מנין יידן איז געווען פעסט אין זיין גלויבן אָדער איבערציייגונג.

אמת, גרויסע דענקער האָבן געזען די אָנקומענדיקע געפאַר און די נייע פּראָבלעמען. די זאָרג פאַרן קיום פון יידישקייט איז דווקא געקומען פון די נישט רעליגיעז־דענקענדיקע פירער, ווי צ.ב. אחד־העם א.אַ. אָבער דער אינדיווידועלער ייד האָט נישט געפילט קיין געפאַר פאַר אונדזער קיום.

דאָס אַלץ איז געווען מיט אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק. היינט האָט זיך די לאַגע לחלוטין געביטן און די גאַנצע פּראָבלעמאַטיק האָט אָנגענומען אַ פאַרקערטן כאַראַקטער. די יוצרות האָבן זיך איבערגעדרייט און דאָס פּראָבלעם שטייט מיטן קאָפּ אַראָפּ. די סיבות פון דער ענדערונג זענען גוט באַקאַנט און ווערן דאָ נישט אַנאַליזירט.

דאָס פּראָבלעם פון היינט איז נישט דער יחיד, נאָר כלל ישראל. דער יחיד האָט זיך נישט וואָס צו באַקלאָגן. עס איז ביים היינטיקן טאָג נישטאָ קיין לאַנד, וווּ די יידן זאָלן זיין אָפיציעל אונטערדריקט און וווּ די געזעצגעבונג זאָל אַנטהאַלטן אַנטי־יידישע געזעצן. אפילו די לענדער, וואָס דיסקרימינירן קעגן די יידן, טוען דאָס אומאָפיציעל און פילן זיך באַליידיקט ווען מען ווייזט אָן אויף זייער אַנטיסעמיטיזם. עס זענען דאָ ווייניק טירן, וואָס זענען פאַרמאַכט פאַר יידן. דער קאַמף פאַר אָפיציעלער עמאַנציפּאַציע האָט זיך כמעט ווי פאַרענדיקט.

עקאָנאָמיש איז עס בעסער ווי גוט. יידישע אָרעמקייט פאַרנעמט נישט קיין גרויסן פּלאַץ אין אונדזער פּראָבלעמאַטיק. עס איז כמעט נישטאָ קיין לאַנד, וווּ מען קען רעדן וועגן יידישער אָרעמקייט, אַזוי ווי עס איז געווען אין אַמאָליקן פּוילן. אויב דער מאַטעריעלער ניוואָ פון די אינדוסטריאַליזירטע אָדער האַלב־אינדוסטריאַליזירטע פעלקער האָט זיך געהויבן אין די לעצטע פופציק יאָר, איז עס זיכער חל אויף יידן. כמעט אין אַלע לענדער איז די דורכשניטלעכע מדרגה פון יידן העכער ווי פון דער לאָקאַלער באַפעלקערונג.

וואָס שייך דער יידישער אַרומוואַנדערונג, האָט זיך אויך דער פּראָצעס געענדערט. אַנשטאָט דער וואַנדערונג פון צענטער קיין פּעריי־

פעריע, וואַנדערן יידן פון פעריפעריע צום צענטער. און דאָס איז שייך עמיגראַציע בכלל, צ.ב. קיין ישראל (קיבוץ גלויות), און דאָס עמיגרירן פון קליינע ישובים אין די גרויסע שטעט. אמאָל האָט זיך אַ ייד געפילט בעסער ווען עס זענען געווען ווייניקער יידן אַרום אים; היינט איז פּונקט פאַרקערט, ער פילט זיך בעסער צווישן יידן. עס זענען דאָ, זעלבסט־פאַרשטענדלעך, אויסנאַמען, אָבער זיי ענדערן נישט דאָס אַלגעמיינע בילד.

אָבער פּונקט ווי דעם יחידס לאַגע האָט זיך פאַרבעסערט, אַזוי איז דאָס פּראָבלעם פון יידנטום געוואָרן אַ סך, אַ סך האַרבער. די זאָרג פאַרן יידישן קיום איז פּלוצלונג געוואָרן אַ פּראָבלעם, מיט וועלכן אַ סך יידן פאַרנעמען זיך און פאַרנעמען זיך זייער ערנסט.

קודם כל איז פאָרגעקומען אַ קאָלאָסאַלע אָפּשוואַכונג פון רעליגיעזן לעבן און פון ייִדיש־רעליגיעזער טראַדיציע. דער יידישער לעבנס־שטייגער ווערט אַלץ מער אויסגעליידיקט פון טראַדיציאָנעל־רעליגיעזן אינהאַלט. דער פּראָצענט יידן, וואָס באַטראַכטן די רעליגיעזע טראַדיציע ריין פאָרמעל, אָן אינערלעכער כוונה, וואַקסט פון טאָג צו טאָג. נישט סוקנדיק אויף דער פאַרגרעסערטער צאָל בתי־מדרשים און שולן, איז די צאָל גלויביקע יידן נישט געוואַקסן. דער היינטיקער ייד איז אַ „דריי־טעג" ייד. ער קומט אין שול נאָר אויף ימים נוראים. די אַלגעמיינע לאַגע איז נאָך מער פאַרערגערט געוואָרן דורך דעם, וואָס די שפּאַלטונג אין די רעליגיעזע גרופּירונגען איז געוואָרן גרעסער, און דער אַנטאַגאָניזם צווישן זיי איז געשטיגן. מען קאָן שוין נישט רעדן וועגן יידישקייט ווי וועגן אַן אַבסאָלוט מאָנאָליטישן גלויבן, אַזוי ווי מיר האָבן עס פריער באַטראַכט.

אויך די שפּראַכלעכע איינִיקייט איז פאַרשוואונדן. יידיש איז נישט מער די שפּראַך פון דער יידישער מערהייט. זי ווערט ביים היינטיקן טאָג באַנוצט נאָר דורך אַ מינדערהייט און די צאָל יידיש־רעדנדיקע פאַלט פון טאָג צו טאָג. דער גרויסער פאַראייניקנדיקער פאַקטאָר פון יידישן לעבן — מאַמע לשון, — פאַרשווינדט. עס איז געקומען אַ צייט ווען יידן קענען זיך שוין נישט מער צונויפרעדן.

אַסימילאַציע, - - אונדזער גרויסער שונא, — דראָט היינט נישט נאָר דעם יחיד, נאָר דעם גאַנצן כלל. די באַזע פון נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ איז אין געפאַר, ווייל די אַסימילאַציע גרייפט אָן גאַנצע קיבוצים. דאָס פּראָבלעם פון אַסימילאַציע איז געוואָרן אָפיציעל אָנערקענט און ווערט באַהאַנדלט אויפן אינטערנאַציאָנאַלן יידישן פאָרום, סיי דורך דעם יידישן וועלט־קאָנגרעס, סיי דורך דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע.

עס איז געוואָרן אַן ענין נישט נאָר פאַר יחידים — גרויסע דענקער, נאָר פאַר דעם דורכשניטלעכן ייד און כמעט אין אַלע לענדער. אָבער דאָס איז נאָך נישט דאָס גאַנצע בילד. די איינפאַכע סכעמע ווערט קאָמפּליצירט דורך דעם, וואָס איניקע פון די דערשיינונגען זענען מער אויבערפלעכלעך ווי טיף, און דאָס ריכטיקע בילד איז גאַנץ אַנדערש.

דער אַנטיסעמיטיזם איז שוואַכער געוואָרן. אָבער צי האָבן זיך די אָביעקטיווע סיבות פון אַנטיסעמיטיזם אַזוי קאַרדינאַל געענדערט? איז אונדזער אומנאָרמאַלע סטרוקטור אין גלות געוואָרן נאָרמאַל אין די תפוצות? עס הויבט זיך נישט אָן. פּונקט פאַרקערט. די פּיראַמידע, וואָס שטייט איצט מיטן קאָפּ אַראָפּ, איז נאָך ערגער ווי פריער. ווי שטענדיק זענען די יידן אין מיטן פון דער סאָציאַלער פּיראַמידע און האָבן נישט קיין באַזע. דער מיטלשטאַנד באַשטייט איצט אין דער גאַנצער וועלט אין אַ גרויסער מאָס פון פּראָפעסיאָנאַלן. די נייע געזעלשאַפט נויטיקט זיך אַלץ מער אין טעכניקער, דאָקטוירים און פּראָפעסאָרן. האָבן זיך יידן אַ לאָז געטאָן צו די פרייע פּראָפעסיעס. דער פּראָצענט פון יידן צווישן דער שטודירנדיקער יוגנט אין די אוניווערזיטעטן אין אַמעריקע איז דריי מאָל גרעסער ווי צווישן די קאַטאָליקן און טאָפּלט ווי צווישן די פּראָטעסטאַנטן. דאַקעגן דער פּראָצענט פון יידישע אַרבעטער פאַלט פון טאָג צו טאָג. מיר האָבן שוין דערגרייכט די שטופע ווען אַ יידישער אַרבעטער באַטראַכט זיין באַשעפטיקונג אַלס אַ צייטווייליקע — ביז ער קאָן ווערן זעלבסטשטענדיק. די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג אין די תפוצות וועט אינגיכן באַשטיין נאָר פון צוויי סאָציאַלע שיכטן: סוחרים און פּראָפעסיאָנאַלן. דאָס איז זיכער נישט קיין געזונטע דערשיינונג. מען דאַרף זיך נאָר דערמאָנען, אַז ערב היטלערס קומען צו דער מאַכט איז אין בערלין כמעט אַ העלפט פון אַלע אַדוואָקאַטן און דאָקטוירים געווען יידן. דער אַנטיסעמיטיזם איז אין דעם מאָמענט נישט „פעשאַנעבל" צוליב אַ ריי סיבות. אָבער צי איז דאָס אַ גאַראַנטיע קעגן אַנטי־יידישע האַנדלונגען? דער ביישפּיל פון רוסלאַנד איז אַ קלאָרער ענטפער אויף דער פראַגע. אָפיציעל איז דער אַנטיסעמיטיזם דאָרט פאַרבאָטן, אָבער פאַקטיש ווערט אָנגעפירט אין רוסלאַנד אַן אַנטי־יידישע פּאָליטיק. מען דריקט און מען לאָזט נישט שרייען. דאָס איז אַ דערמאָנונג פאַר די, וואָס גלויבן, אַז אונדזער עמאַנציפּאַציע איז פאַרזיכערט אויף דורות.

פון דער אַנדערער זייט, מוז מען היינט אַנדערש אָפּשאַצן די אַסימילאַציע. דאָס אַסימילירן זיך פון יידן איז נישט נאָר אַ פּראָצעס פון אויסמישן זיך מיט דער אַרומיקער באַפעלקערונג, ווי דאָס איז געווען דער פאַל אין דער פאַרגאַנגענהייט. עס איז נאָר איין זייט פון דער מטבע.

מיר זענען עדות פון אַן אַלגעמיינעם פּראָצעס. די גאַנצע וועלט איז היינט פאַרכאַפּט פון אַן אַסימילאַציע־פּראָצעס. די אונטערשיידן צווישן פעלקער ווערן אַלץ מער קלענער און מיר ווערן גלייכגעשאַלטעט אין דער מערב־קולטור. די דיפערענץ אין קליידונג, בוי־סטיל, פילם, טעאַטער, מוזיק, לעבנס־שטייגער, ווערט אַלץ קלענער. מען קאָן פליען טויזנטער מיילן מיט אַן עראָפּלאַן און אויסשטייגן פּונקט אין אַן ענלעכער אומגעבונג, ווי די, פון וואַנען מען איז אַרויסגעפלויגן. בלויז די שפּראַך איז אַנדערש. אַפילו די ראַסן־דיפערענצן ווערן לייכט פאַרטושט דורך דעם פּראָצעס. אויך מיר יידן באַטייליקן זיך אין אָט דעם אויסגלייכונג־פענאָמען און מען מוז זיך מיט דעם רעכענען. אָבער דאָס אַלץ איז נאָר אַ טייל פון דעם אַלגעמיינעם בילד, ווייל עס איז נישט גענומען געוואָרן אין חשבון דער הויפּט־עלעמענט פון דער נייער סיטואַציע — די אַנטשטייאונג פון מדינת ישראל. יעדער פּרוּוו צו אַנאַליזירן אונדזערע פּראָבלעמען אָן דעם פאַקטאָר, איז אַבסאָלוט זינלאָז. דאַקעגן נעמען אין באַטראַכט די עקזיסטענץ פון דער מדינה, איז גאָרנישט אַזוי לייכט, אויב מען וויל דאָס מאַכן אָביעקטיוו, אָן שום דעמאַגאָגישע צילן, סיי פּאָזיטיווע, סיי נעגאַטיווע.

עס איז קיין צווייפל נישט, אַז די אַנטשטייאונג פון דער מדינה האָט פאַרשטאַרקט דאָס יידישע נאַציאָנאַלע געפיל, אומאָפּהענגיק פון פּאַרטייאישער צוגעהעריקייט, אָדער באַציאונג צום ציוניזם. איר איינפלוס אָבער אויף אונדזער פּסיכאָלאָגיע איז נאָך נישט מערקבאַר. עס וועט נאָך דויערן צענדליקער יאָרן ביז דאָס וועט זיך אויסקריסטאַליזירן. אויף וויפיל דאָס געפיל פון היימלאָזיקייט איז שוין פאַרשוווּנדן, איז שווער אָפּצומעסטן. ווי אַזוי עס באַאיינפלוסט אונדזער באַנעמען זיך מיט דער סביבה, איז נאָך נישט באַקאַנט, אָבער מען קען שוין פילן דעם אָנהויב.

דאַקעגן איז די זאָרג פאַר דעם יידישן קיום נישט אומעטום און נישט שטענדיק פאַרשטאַרקט געוואָרן. עס זענען דאָ באַדייטנדיקע שיכטן פון פאָלק, וואָס באַטראַכטן די גרינדונג פון דער מדינה אַלס אַ פאַרזיכערונג פאַר יידישער עקזיסטענץ, וואָס באַפרייט זיי פון וועלכער נישט איז זאָרג פאַרן קיום פון יידישקייט.

עס איז אויך קיין צווייפל נישט, אַז די מדינה איז שוין געוואָרן דער גייסטיקער צענטער פון עם ישראל, ווי מען האָט דאָס געקאָנט פאָראויסזען מיט אַ היפּש ביסל יאָרן צוריק. דער פאַקט גופא, אַז אַ יידישע צייטונג — אין וועלכער שפּראַך זי זאָל נישט דערשיינען — מוז אָפּגעבן אַ היפּש ביסל אָרט דעם ענין מדינת ישראל; אַז דאָס, וואָס

קומט פאָר אין נהלל אָדער באַר־שבע שיינט צו זיין פיל וויכטיקער ווי דאָס, וואָס קומט פאָר אַ סך נענטער, איז אַ בולטער באַווייז פאַר דעם.

דאָס אַליין גענוגט נאָך נישט. כדי דער צענטער זאָל זיין אַקטיוו און ווירקן, מוז געלייזט ווערן דאָס הויפּט־פּראָבלעם פון הייטיקן טאָג — די באַציאונג פון דער מדינה צו די תפוצות און פון די תפוצות צו דער מדינה.

דאָס פּראָבלעם איז פיל מער קאָמפּליצירט ווי מען וויל עס אַנערקענען. אין דער פאַרגאַנגענהייט איז דער גייסטיקער צענטער געווען אַ געאָגראַפישער באַגריף — דאָס אָרט, אָדער בעסער געזאָגט, דאָס לאַנד, וווּ עס האָט זיך קאָנצענטרירט אונדזער גייסטיקע שאַפונג, אונדזער צענטער פון לערנען, אונדזערע פאָלקס־אינסטיטוציעס. דער עיקר זענען געווען די גייסטיקע ווערטן. דאָס אָרט איז געווען צופעליק און פרעמד, נישט אונדזערס.

דאָס אָרט, וואָס מדינת ישראל פאַרנעמט אין אונדזער וועלט־אַנשויאונג איז גאָר אַנדערש. די מדינה האָט איבערגענומען לכל הפחות טיילוויַז, די ראָל, וואָס אונדזער אמונה האָט געשפּילט אין דער פאַרגאַנגענהייט. עס איז ביים היינטיקן טאָג דער פאָקאַלער פּונקט אין אונדזער וועלט. זיין עקזיסטענץ, אָן און פאַר זיך, איז דער הויפּט־עלעמענט אין אונדזער יידישן מהות — צי מען וויל דאָס אָנערקענען, אָדער נישט. צוליב דעם איז דאָס פּראָבלעם פון קעגנזייטיקע באַציאונגען פיל קאָמפּליצירטער און די ריכטליניעס פון דער בציאונג זענען נאָך גאָרנישט קלאָר.

צום ביישפּיל: די פראַגע פון דער שפּראַך. עס איז קלאָר, אַז דער איינפאַכסטער אויסוועג איז צו דערציען דאָס גאַנצע יידישע פאָלק אין דער העברעאישער שפּראַך, אָדער לכל הפחות, דערגרייכן דעם צושטאַנד ווען די מערהייט פון פאָלק וועט קענען העברעאיש, כדי זיך צו פאַרבינדן מיט דעם גייסטיקן צענטער אין ישראל. דאָס איז דער ציל, אָבער צי קען מען אים דערגרייכן? עס איז נישט אויסגעשלאָסן, אַז ענגליש וועט ווערן די לינגוואַ־פראַנקאַ פון דער וועלט אין גאָר דער נאָענטסטער צוקונפט — פּונקט אַזוי ווי אַמאָל לאַטיין אין אייראָפּע — און אַלס אַ פועל יוצא פון אָט דער אַנטוויקלונג וועט דערשיינען אַ נייע יידישע שפּראַך, באַזירט אויף ענגליש, פּונקט ווי מאַמע־לשון איז באַזירט אויף דייטש. צי וועלן מיר קענען בייקומען אָט דעם אָנגריף?

אַן אַנדער פּראָבלעם איז דאָס וועלן פון דער מדינה צו פאַרשטיין די תפוצות. ביז איצט איז געווען אָנגענומען, אַז די תפוצות מוזן זיך צופּאַסן צו דער מדינה. די סיבות פון דעם זענען גאַנץ קלאָר און פאַרשטענדלעך. אָבער, פריער צי שפּעטער, וועט קומען די צייט, ווען די

מדינה וועט דאַרפן פאַרשטיין, אַז מען מוז געפינען אַ בשותפותדיקן וועג. אויב מיר ווילן, אַז די תפוצות זאָלן ציען יניקה פון דער מדינה, מוז געשאַפן ווערן פסיכאָלאָגישע מעגלעכקייטן דערצו. איינער מוז פאַרשטיין דעם צווייטן (און נישט נאָר שפּראַכלעך). דאָס וועט פאָדערן צו רעווידירן אַ היפש ביסל די דערציאונגס־פילאָזאָפיע פון מדינת ישראל און געבן אַ נייע אָפשאַצונג פון דעם גלות און זיינע ווערטן.

אמת, עס זענען שוין דאָ סימפטאָמען פון אָט דער ענדערונג, אָבער דאָס איז אַ לאַנגזאַמער פראָצעס, וואָס וועט דויערן פיל יאָרן. פון וועלכער זייט מען זאָל דאָס יידישע לעבן נישט באַטראַכטן, קומט מען ווידער צום זעלבן אויספיר — אַלע אונדזערע פּראָבלעמען פון קיום, סיי פון יידישן יחיד און סיי פון כלל ישראל, קאָנען נישט ערנסט אַנאַליזירט ווערן אויב מען מיידט אויס דעם הויפט־פאַקטאָר — מדינת ישראל. יעדער פרווו זי אויסצומיידן אָדער איגנאָרירן פירט צו פוסטקייט און זינלאָזיקייט. דאָס הייסט אָבער נישט, אַז מדינת ישראל וועט אויף אַ מאַגישן אופן לייזן אַלע פּראָבלעמען. ניין, זי קאָן נישט און זי וועט נישט לייזן קיין שום פּראָבלעם אויטאָמאַטיש. עס גיט אונדז אָבער אַ באַזע צו באַטראַכטן די פּראָבלעמען פון אונדזער עקזיסטענץ אין די תפוצות אויף רעאַלע יסודות און וועט העלפן צו פירן אין די תפוצות אַ מער נאָרמאַלע עקזיסטענץ, אומאָפהענגיק פון דעם ווי לאַנג די תפוצות קענען און וועלן עקזיסטירן. עס גיט אונדז אַ מעגלעכקייט צו באַאיינפלוסן אונדזער גורל אַזוי, אַז אונדזער געשיכטע זאָל נישט זיין אַ געשיכטע פון פאַרפאָלגונגען און גזרות.

יצחק קאַהאַן

יעקב ווייסליץ — דער וועטעראַן פון דער יידישער בינע

(צו זיינע פופציק יאָר טעאַטראַלער טעטיקייט *)

דער באַוווסטער פראַנצויזישער שרייבער, אַנדרעי מאַרואַ, גיט אין זיין בוך וועגן וויקטאָר הוגאָ אַזאַ דעפיניציע וועגן יוגנט:

„ווי רופט מען דאָס, ווען אַלע חושים זענען אויפן פייער, און דאָס האַרץ איז ריין און זינגט אין ברוסט מיט אַזאַ גבורה, אומגעדולדיק, פאַרצווייפלט און דאָך — איבערפולט מיט האָפנונג: ווען דער מענטש פילט זיך שטאַרקער, ווי די וועלט, אָבער מאַכטלאָז אויסצופרווון זיין גבורה, ווען דאָס לעבן, וואָס האָט זיך אַקאָרשט אָנגעהויבן איז שוין אָנגעפּאַקט מיט אויסטערלישע פאַרזירונגען און דערנידערונגען?... דאָס האָט אַ נאָמען, מען רופט עס: יוגנט”.

יעקב ווייסליץ האָט געהערט צו דער־אַ־יוגנט, ווען ער האָט מיט פופציק יאָר צוריק געשטעלט זיינע ערשטע טריט צו דער יידישע בינע. ער האָט געהערט צו אַן אידעאַליסטישער יוגנט, אַן אומרואיקער, אַ זוכנדיקער, וואָס איז געווען גייסטיק־יונג און דינאַמיש: אַ יוגנט, וואָס איז געטריבן געוואָרן פון אַן אינערלעכן דראַנג נישט צו פראַקטישער תכליתדיקייט און קאַריעריזם, נאָר צום העכערן תכלית פון אמת און יושרזוכעריי; אַ יוגנט וואָס האָט געמאַכט אַ געשיכטלעכן ראַנדעוווּ מיט אידייען פון אַ שטורמישער עפּאָכע און זיך אויפגעהויבן צו די וווּנדערלעכסטע הייכן פון מסירת נפש פאַר ליכטיקע אַלמענטשלעכע אידעאַלן, וועלכע האָבן אַזוי פיל צוגעזאָגט און פאַרכישופט...

די יאָרן 1907—1914 האָבן זיך (נאָכן דורכפאַל פון דער רוסישער רעוואָלוציע) באַזונדערס אויסגעטיילט מיט דעם גרויסן אויפשוואונג פון דער אַנטשטייענדיקער, נאַציאָנאַל־וועלטלעכער יידישער קולטור, וואָס האָט געזוכט אַ נייעם אויסדרוק פון יידישקייט און פון יידישער שעפערישקייט, אַ נייעם נוסח, אין וועלכן עס האָבן געזוכט האַרמאָניש צו באַהעפטן זיך דער נעכטן, היינט און מאָרגן.

*) געשריבן אין יאָר 1963.